

Увод

Ако би се један универзитетски образован грађанин Србије, који је неким чудом заспао почетком 1912. године, као српска верзија Рип ван Винкла [\[1\]](#) (посрбимо му име – нека буде у скоро дословном преводу: Родољуб Пујић), и пробудио се – не после 20 година као Рип, него после 100 година – у 2012-ој години, имао би и чему да се у Србији начуди. Као образован човек, он је 1912. године познавао аутомобиле и возове, авионе, телефон и телеграф, читао новине и илустроване часописе, ишао у биоскопе, куповао по тадашњим модерно опремљеним радњама... Све садашње, савремене, модерне, верзије ових ствари га не би запањиле. Брзо би схватио да је то последица техничког усавршавања, модернизације, прогреса и обрадовао би им се – али једна ствар би га запањила и изазвала крајње мучан утисак: откуд толика поплава “latinice” у Србији? Где је нестала српска ћирилица... и зашто? Он, у Србији 1912. године, није могао да запази ниједну књигу, новину, часопис, плакат, штампане на латиници у тој земљи. Данас, у 2012-ој години, шетајући, на пример београдском Кнез Михаиловом, Родољуб не би видео ниједну ћириличну фирму, а морао би се јако помучити док на киосцима и у изложбама књижара пронађе неки ћирилични наслов! Он, наравно, није могао ништа знати о томе да је Србија од краја 1915. до краја 1918. године била окупирана од стране Аустроугарске, која је забранила ћирилицу – а када би то знао, онај приказ у Кнез Михаиловој улици га не би запањило: само би са сетом помислио да аустроугарска окупација још увек траје!

У

осталом, ко зна

?!

Његовог модерног српског парњака по образовању, ове

2012

. године, то преовладавање “latinice” уопште не би зачудило. Он га чак не би ни запазио. Још су се његови деда и отац, постепено препарирани од лукавих и мудрих – и не баш увек нежних политичких, полицијских и језичких “спин доктора” – навикли не само на појаву него и на све већи продор “latinice”. Убедили су их да је ћирилица застарела, да је она одлика назадњаштва и мрачног национализма, да је употреба “latinice” добра, лепа и корисна – јер и она је наводно српска, она наводно олакшава комуникацију са модерним светом, наводно олакшава учење страних језика, наводно олакшава оријентацију страним туристима – и шта све наводно не – и све то само наводно лепо и фино.

Покушајмо да помогнемо Родољубу, да и он схвати о чему се ради(ло) – да заједно погледамо шта се то све током протеклих 100 година збива(ло) са ћирилицом у

публикацијама у Србији.

Ја нисам ни школовани философ, ни језикословац, ни библиограф, него само обичан лекар и зато сам неук – не знам како треба водити дубокоумна философско-лексичка истраживања и излагања. Али, пошто имам доста искуства у медицинском истраживању, описивању болести и медицинским публикацијама, ја ћу се у даљем излагању држати принципа излагања као код изучавања неке заразне болести, што ово, по мом мишљењу, и јесте.

Хајде да погледамо кроз какве је све фазе пролазила употреба ћирилице у Србији током претходних 100 година.

Материјал и методи рада

Уз свест да још не постоји свеобухватна библиографија објављених текстова на територији Србије за период 1912-2011. на српском језику, у раду се морало ограничити на – као најбољи расположиви извор података

–
податке са сајта Народне библиотеке Србије (www.nb.rs

), одељак «Каталози/е-извори», и преко Узајамне базе података (COBIB.SR) – “Узајамна библиографско-каталожка база података, 2.373.977 записа“ – вршити истраживање о броју расположивих података, одвојено за категорију “књиге” (непериодична издања), као и за категорију “серијске публикације“ у даљем тексту: периодика (новине, часописи и сл.) за текстове објављене у различитим временским одсечцима на српском језику

[2]

, на територији Србије – како на ћирилици, тако и на “latinici”. Разлози за стављање “latinice” под знаке навода су изложени у одељку “Дискусија”. Истраживањем је тако (према стању средином децембра 2011. г.) обухваћено 509.973 наслова књига и 21.543 наслова периодике објављених у Србији на оба писма у периоду 1912-2011. године.

Узимајући у обзир историјске чињенице које су се одиграле на територији Србије током претходних 100 година (политичке промене, ратови, терор, диктатура итд.), који нису

Затирање српске ћирилице – план или случај

Пише: Василије Клефтакис
петак, 06 јануар 2012 10:00

могли бити без ефекта на живот народа, а – самим тим и ћирилице, покушало се и да се бар у извесној мери успостави корелација са тим, често трагичним, догађањима и сагледа какав је био њихов утицај на употребу ћирилице. Временски одсечци нису дати у истоветним дужинама – јер је егзистенција разних државних облика (или страних окупација) варијала, као што су варијале и фреквенције релевантних политичких и историјских догађања. Како би се разјаснила квантитативна колебања употребе ћирилице, у поређењу са "latinicom", у табелама су уз сваки временски одсечак и број публикација (књига и периодике) у поједином временском одсечку, помињани и облици државне организације а у тексту и датуми појединих историјских догађаја.

Резултати

За основицу су узети подаци о броју књига и периодике објављених у последњим годинама пред и почетком Великог рата у Краљевини Србији (1912-1915. г.) – Табела 1:

ПЕРИОД	БР. НАСЛОВА	ЋИРИЛИЦА (%)	“
К Њ И Г Е			
1912/1915	1697	1.669 (98,4)	28 (1,6)
П Е Р И О Д И К А			
1912/1915	123	118 (95,9)	5 (5,1)

Табела 1

Током егзистенције Краљевине СХС/Југославије, до краја 1944. г., број латиничних издања – како књига, тако и периодике показује изванредан пораст (Табела 2):

ПЕРИОД	БР. НАСЛОВА	ЋИРИЛИЦА (%)	“
К Њ И Г Е			
1919/1944	31.574	28.116 (89)	3.458 (11)
П Е Р И О Д И К А			

Затирање српске ћирилице – план или случај

Пише: Василије Клефтакис
петак, 06 јануар 2012 10:00

1919/1944

2.902

2.475 (85,3)

427 (14,7)

Табела 2

Односи ћирилице и "latinice" у објављеним публикацијама периода 1945-1962. г., приказани су у Табели 3:

ПЕРИОД	БР. НАСЛОВА	ЋИРИЛИЦА (%)	"LATINICE"
К Њ И Г Е			
1945/1946	2.815	2.383 (84,6)	432 (15,4)
1947/1951	8.430	6.015 (71,4)	2.415 (28,6)
1952/1962	30.842	16.327 (53,6)	14.153 (46,4)
П Е Р И О Д И К А			
1945/1946	352	256 (72,7)	96 (27,3)
1947/1951	704	450 (63,9)	254 (36,1)
1952/1962	2.108	1.006 (47,7)	1.102 (52,3)

Табела 3

У следећем периоду, закључно са 1991. г., (Табела 4), тренд опадања издавања ћириличних књига и периодике се појачано наставља:

ПЕРИОД	БР. НАСЛОВА	ЋИРИЛИЦА (%)	"LATINICE"
К Њ И Г Е			

Затирање српске ћирилице – план или случај

Пише: Василије Клефтакис
петак, 06 јануар 2012 10:00

1963/1972	45.721	19.156 (41,9)	26.563 (58,1)
1973/1982	72.683	27.710 (38,1)	44.972 (61,9)
1983/1991	69.639	23.484 (33,7)	46.152 (66,3)
П Е Р И О Д И К А			
1963/1972	2.356	1.086 (46,1)	1.273 (53,9)
1973/1982	2.841	1.305 (45,9)	1.535 (54,1)
1983/1991	1.844	821 (44,5)	1.022 (55,6)

Табела 4

Стање ћирилице у српском издаваштву периода 1992-2000. г., приказано је у Табели 5:

ПЕРИОД	БР. НАСЛОВА	ЋИРИЛИЦА (%)	“LATIN”
К Њ И Г Е			
1992/2000	86.976	52.612 (60,5)	34.365 (39,5)
П Е Р И О Д И К А			
1992/2000	4.590	2.572 (56,1)	2.018 (43,9)

Табела 5 На Табели 6 се види како се кретало учешће ћирилице у Србији по прелазу

Затирање српске ћирилице – план или случај

Пише: Василије Клефтакис
петак, 06 јануар 2012 10:00

власти у руке ДОС-а:

ПЕРИОД

БР. НАСЛОВА

К Њ И Г Е

2001/2008

111.127

56.353 (50,7)

54.774 (49,3)

П Е Р И О Д И К А

2001/2008

2.884

1.089 (37,8)

1.794 (62,2)

Табела 6

Последњи посматрани период, 2009-2011, приказан је у Табели 7:

ПЕРИОД

БР. НАСЛОВА

ЋИРИЛИЦА (%)

“

К Њ И Г Е

2009/2011

48.469

23.370 (48,2)

25.099 (51,8)

П Е Р И О Д И К А

2009/2011

839

325 (38,7)

514 (61,3)

Табела 7

Ради лакшег увида у ритам потискивања ћирилице у периоду комунистичке владавине, као и у садашњем демократском периоду, они подаци који су детаљно дати у табелама дају се сумарно и у облику два графикона. Они, уколико се настави садашњи тренд, прогнозирају нестанак ћирилице 2050-2060. године:

